

Bijbelverhalen zijn ooit verteld, doorverteld, toen opgeschreven, heel vaak overgeschreven, en steeds weer een beetje aangepast, om ze relevant te maken voor de hoorder of de lezer van dat moment. Met sommige aanpassingen verraadt een schrijver of redacteur iets over zijn specifieke context. In dit verhaal zou dat misschien die terloopse opmerking tegen het eind kunnen zijn, wanneer een van de knechten van de koning voorstelt om met vijf paarden te gaan kijken of de Arameeërs echt verdwenen zijn. 'Misschien vergaat het de paarden net als de menigte van Israël die hier nog over is', staat er, en de woorden die daar in het Hebreeuws voor gebruikt worden doen denken aan woorden die ook altijd worden gebruikt voor 'de rest van Israël', de mensen die na de ballingschap terugkeerden en weer iets moesten gaan opbouwen. De vraag voor die 'rest' was: hoe gaan we nu verder. Houden we vast aan de Thora, blijven wij de dragers van dat visioen? Hoe kijken we naar onze geschiedenis? En hoe zien we onze toekomst?

Zien is een belangrijk woord in dit verhaal. Het komt een aantal keren terug. Je kunt er een vraag in horen: hoe *kijken* wij – naar onszelf en naar de wereld? Wat zien we? Onze lezing opent met onmogelijke woorden van JHWH: morgen is er weer meel en gerst te koop in de stadspoort, morgen is het eten weer betaalbaar. De derde wagenman, de adjudant van de koning, ziet niets wat erop wijst dat de profeet daarin gelijk zou kunnen krijgen. Al zou de regen morgen met bakken uit de hemel vallen, zegt hij, en komt er een eind aan de droogte, dan nog is er niet zomaar voldoende te eten. Het lijkt wel een verzetsbeweging, die Elisa in zijn huis is gestart. Terwijl de koning door de stad gaat en met onmiskenbaar gevoel voor drama zijn kleren scheurt wanneer een vrouw hem een afgrijselijk verhaal vertelt over hoe ze haar zoon heeft opgegeten, zit de profeet thuis met de oudsten van de stad. Zo zet het verhaal deze twee partijen tegenover elkaar: de koning aan de ene kant, de profeet met de oudsten aan de andere kant. Twee manieren van naar de wereld kijken, zou je kunnen zeggen. Natuurlijk kun je dat metaforisch lezen: het opeten van je kinderen als een manier om uit te drukken dat mensen totaal geen hoop meer hebben voor de toekomst. Maar in Trouw stond, alweer jaren geleden, een interview met een man die als kind de grote hongersnood in Oekraïne had meegemaakt. Boter betekende zijn naam, de bijbel had het niet beeldender kunnen doen: een verhaal over honger met in de hoofdrol iemand die 'Boter' heet. Hij vertelde over de verschrikkingen van de hongersnood en hoe een buurjongen zijn overleden moeder had opgegeten. Een gruwelijk verhaal over wanhoop die mijn voorstellingsvermogen zozeer te boven gaat dat het klinkt als een angstaanjagend sprookje. Wat ik bedoel te zeggen: met al haar wonderlijke, bevreedende en soms gewelddadige verhalen is de bijbel ook een heel concreet boek. Honger is verschrikkelijk. En hopen op deze wereld anders betekent onder meer dat we alles op alles moeten zetten om honger tegen te gaan.

De koning heeft er geen fiducia in. Zijn adjudant, de man op wie hij leunt, evenmin. En daar staat dat werkwoord, *zien*: je zult het zien met eigen ogen, maar er niet van eten. Wanneer de hongerlijders door de poort naar buiten stormen, vertrappen ze de wagenman. Wordt de wagenman gestraft? Liever lees ik deze woorden als een constatering: de weg van de koning loopt dood, zijn kijk op de wereld helpt de stad niet verder. Er zijn mensen nodig die zich inzetten om honger en oorlog de wereld uit te helpen, desnoods tegen beter weten in. Het is als de volgende woorden over hoop die worden toegeschreven aan Václav Havel:

*Hoop is niet voorspellen of vooruitzien.
Het is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
voorbij de horizon verankerd.*

(...)

*Hoop is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet omdat het kans van slagen heeft.*

Uitgerekend vier melaatsen zien als eerste wat de koning voor onmogelijk houdt. Ze hebben niks te verliezen en dus wagen ze het erop. Het is een terugkerend refrein in de bijbel. Juist knechten, zieken, kinderen zien of doen wat nodig is. Is het een uitnodiging om onze blikrichting te veranderen? Is het zo dat wij geneigd zijn mensen met minder macht, minder aanzien niet serieus te nemen of hen vooral te beschouwen als mensen die onze hulp nodig hebben, maar niet als mensen naar wie we zouden moeten luisteren om een uitweg op het spoor te komen?

De melaatsen gaan kijken en vinden het kamp verlaten. Het leger is op de vlucht geslagen omdat JHWH hen de stuipen op het lijf heeft gejaagd. Je zou het de mensen in Marioepol, in Charkov, in Kiev gunnen, zo'n God. Maar als we in Oekraïne geen hand uit de hemel verwachten, wat nemen we dan wel mee uit dat beeld van die god die met het lawaai van paarden en wagens zomaar een einde maakt aan deze oorlog? Misschien wil dit verhaal ons uitdagen om het erop te wagen dat vrede mogelijk is, ook als het onmogelijk lijkt. Dat we steeds goed moeten blijven kijken en de kleinste kansen op vrede moeten aangrijpen. Niet te snel roepen: 'Een wapenstilstand is onmogelijk zolang een van beide partijen nog denkt terrein te kunnen winnen.' Niet te snel roepen: 'Het is een list, we nemen geen risico.' Niet roepen: 'Oorlog – zo is de wereld nu eenmaal. We moeten mee in die wapenwedloop van groter en sterker, want anders delven we het onderspit.' Want, is dat niet de hoop die we hier levend willen houden: dat de wereld niet 'nu eenmaal' zo is? Dat wij die wereld zijn. Niet alleen natuurlijk, maar óók. Het narratief in veel media is volgens mij dat we te lang zijn blijven geloven in wat dan heet *soft power*. Het zou tijd zijn voor *hard power*. Want dat heb je 'nu eenmaal' nodig. Steeds als het gaat over *soft power* en *hard power* moet ik denken aan die dichtregel over zachte krachten. *De zachte krachten zullen zeker winnen in 't eind*. Ben ik naïef als ik dat liedje niet wil loslaten?

Ik weet niet wat je 'nu eenmaal' nodig hebt. Ik ga uiteraard niet beweren dat ik weet wat te doen. Ook niet dat de bijbel ons kant-en-en-klare antwoorden verschaft. Maar een verhaal als dat van vanmorgen stelt me wel vragen over mijn blikrichting. Van welke dingen geloof ik – of ben ik bang – dat de wereld 'nu eenmaal' zo is? Van welke mensen ben ik bang dat ze 'nu eenmaal' zo zijn? Wat doen wij met ons verlangen naar een wereld waarin we zwaarden omsmeden tot ploegscharen? Hebben we voldoende oog voor onverwachte kansen op vrede? Wanneer voeren mijn angst en mijn argwaan de boventoon? Vragen voor de politiek maar evenzeer voor grotere en kleinere frontlinies op ons werk of thuis.

Die melaatsen die het lege kamp vinden, het eerste wat ze doen is eten. Eten en drinken: een maaltijd als beeld voor deze wereld anders. Als wij brood en beker delen, wensen we elkaar die wereld toe. Vervolgens vinden ze goud, zilver, kleren en ze verstoppen het. Het is de wereld omgekeerd: plotseling baden de *havenots* in rijkdom. Maar dan realiseren ze zich dat ze dit goede nieuws – dit *eu-aggelion* in het Grieks, evangelie in het Nederlands – niet voor zichzelf mogen houden. De stad is vrij en dat moeten de mensen weten. De knecht haalt zijn koning over: 'Laten we de paarden uitzenden en *zien!*' Vooruit, 'Ga en *zie,*' spreekt de koning. En wat blijkt: de vijand is inderdaad verdwenen. Zo kan het gaan, wil dit verhaal maar zeggen. Zo gaat het niet altijd als je je ergens voor inzet. Maar zo kan het wel gaan. Soms is de wereld 'nu eenmaal' zo dat wij onze ogen amper kunnen geloven.

Dat het zo mag zijn.